

JARI SIVONEN

Suorittamisen paine

Kognitiivinen näkökulma nykysuomen *suorittaa*-konstruktion

1. Johdanto

Verbitutkijan silmissä yksi nykysuomen mielenkiintoisimmista sanoista on *suorittaa*. Se on transitiiiviverbi, *suora*-adjektiivin johdos, joka saa usein lauseessa deverbaaliobjektin. Juuri tällaista *suorittaa*-verbin ja sen saaman (deverbaali)objektin muodostamaa rakennetta käsittelem tässä artikkelissa *suorittaa*-konstruktiona. *Suorittaa*-verbiä on tarkasteltu etenkin kielenhuollon näkökulmasta (ks. esim. Sivonen 2007), mutta semanttisesta näkökulmasta mielenkiintoiseksi verbin tekee sen joustavuus, melkeinpä kameleonttimaisuus: *suorittaa*-konstruktiolla viitataan nykykielessä mitä moninaisimpiin toimintoihin, kuten esimerkit 1–5 osoittavat.

- (1) Aluksi on raavittava irtoileva maali pois teräsharjalla tai -lastalla. Sen jälkeen *suoritetaan* pohjamaalaus, hionta ja pintamaalaus 1–2 kertaa. (kaleva1998_1999 137356)¹
- (2) Korvaus *suoritetaan* maksetun hoitopäivämaksun perusteella vuoden 2000 loppuun saakka. (demari1999 108552)
- (3) Jalkapallon SM-liigassa, Veikkausliigassa, lähestytään siis vedenjakajaa. Kun kolmen viikon kuluttua, elokuun viimeisenä sunnuntaina, kaikki 12 joukkuetta ovat pelanneet toisiaan vastaan kaksi kertaa *suoritetaan* jako jyviiin ja akanoihin. (demari1999 111371)
- (4) Mopoilijoille esitetään pakollista mopokorttia, jota varten *suoritetaan* erillinen teoria- ja ajotutkinto ennen kuin 15 vuotta täyttänyt pääsee tien päälle. (kaleva1998_1999 146871)
- (5) Juuri tätä terapeutista surutyötä *suorittaa* Taru Mäkelä jälkikäteen ensimmäisessä näytelmäfilmissään. (tusa 1999 121315637)

1 Aineistoviitteen nimilyhenne tarkoittaa korpuksen nimeä ja vuotta, ja numerosarja on esimerkin identiteettinumero. Osakokoelman nimilyhenteet selitän lähdeluettelossa.

Esimerkissä 1 on kyse konkreettisesta toiminnasta, ja esimerkki 2 on *suorittaa*-verbin vakiintunut erityistapaus, 'laskun, korvauksen tms. maksaminen'. Esimerkki 3 viittaa mentaaliin toimintaan, eri jalkapallojoukkueiden arviointiin ja toisiinsa vertaamiseen sarjataulukon sijoituksen perusteella. Esimerkissä 4 puolestaan on kyse määrävaatimusten täyttämisestä tietyn tutkinnon saavuttamiseksi, ja esimerkissä 5 taas viitataan pikemminkin mentaaliseen olotilaan, suremiseen, kuin tekemiseen.

Morfologisesti tarkasteluna *suorittaa* on suhteellisen läpinäkyvä *suora*-adjektiivin johdos. Verbin *ittaa*-johdin ilmaisee prototyyppisesti faktiivisuutta eli kantasanan tarkoittamaksi tekemistä (Hakulinen 1979, 269; ISK 2004, § 317). *Suorittaa*-verbin faktiivisuus tarkoittaa siten 'suoraksi tekemistä', 'suoristamista' (*suora* > *suorittaa* vrt. esim. *paha* > *pahoittaa*, *hankala* > *hankaloittaa*). Tämä odotuksenmukainen merkitys mainitaan etymologisissa sanakirjoissa (SKES s.v. *suora*; SSA s.v. *suora*.), mutta jo varhaisessa vaiheessa *suorittaa*-verbillä on ollut 'suoristamisen' lisäksi muita merkityksiä. Tällaisia ovat *Nyky-suomen sanakirjan* etymologisen osan mukaan merkitykset 'selvittää', 'toimittaa' ja 'panna kuntoon', siis hyperonyymisesti 'tehdä valmiiksi'. Kirjallisuudessa esitetyn näkemyksen mukaan *suorittaa*-verbin merkitys on vähitellen laajentunut tai abstraktistunut mahdollisesti ruotsin kielen vaikutuksesta. (NS VI s.v. *suorittaa*; Hakulinen 1979, 482–483.) Nähdäkseni ei kuitenkaan ole täysin selvää, mikä ruotsin rakenne tai verbi olisi mallinantajana (kenties *uträtta*), ja suoran lainavaikutuksen sijaan *suorittaa*-verbin semanttinen kehitys saattaakin olla omaehtoista ja pohjautua metaforiseen käsitteistämiseen.

Kun nykykielen *suorittaa*-verbiä tarkastelee leksikaalisena yksikkönä, huomaa, ettei ole aivan selvää, millaisena verbinä sitä tulisi semanttisesti pitää. Verbin ja sen objektin muodostamalla konstruktiolla viitataan hyvin erilaisiin toimintoihin (1–5), mutta *suorittaa* ei kuitenkaan ole polyseminen, koska eri merkitystyyppien välille ei voi hahmottaa sellaisia semanttisia linkkejä, joita polyseemisillä verbeillä on (esim. *juosta*-verbin polysemiasta ks. P. Leino 1993, 130–164). Typologisesta näkökulmasta katsottuna *suorittaa* on transitiiiverbi, mutta sillä on yhteisiä piirteitä niin proverbin, kopulan kuin kevytverbin kanssa. Vilkuna (1996, 50) on esittänyt, että proverbejä ei suomessa liene (vrt. pronominit *tämä*, *tuo*, *se*, pronominikantaiset proadverbit *täällä*, *tuolla*, *siellä* ja proadjektiivit *tällainen*, *tuollainen*, *sellainen*). *Suorittaa*-verbillä on silti proverbien (esim. englannin *do*) tavoin tietyllä tapaa skemaattinen merkitys. Toisin sanoen *suorittaa*-verbille on vaikea määritellä selvää objektiivista merkitystä. Tämä johtuu siitä, että lauseessa, jossa *suorittaa*-verbi toimii syntaktisena predikaattina, semanttinen predikointi ilmaistaan objektilla, kuten esimerkeissä 6 (*testaus*), 7 (*vaihto*) ja 8 (*täsmäisku*).

- (6) Tärkeintä on, että luotettava testaus voidaan ulottaa myös niihin maihin, joissa testausta ei vielä *suoriteta* ja joissa ei ole riittäviä laboratorioolosuhteita. (demari1999 111407)
- (7) Koska kansallisten rahayksiköiden arvot eivät enää muutu toistensa suhteen, on rahan vaihdossa syytä menetellä siten, ettei erillistä ostokurssia ja myyntikurssia enää käytetä, vaan vaihto *suoritetaan* virallisilla muuntokertoimilla laskettuun kurssiin. (kaleva1998_1999 151304)

- (8) Naton lentokoneitten ja laivojen ohjusten *suorittamat* täsmäiskut serbien kaupunkeihin ovat tietysti hyökkääjäosapuolen mielestä onnistuneet hienosti. (karj1999 280627)

Kuitenkaan nykysuomen *suorittaa* ei ole proveri. Ensinnäkään se ei ole muiden suomen prosanojen tapaan pronominikantainen (ISK 2004, § 715). Derivaatiosuhdetta merkittävämpää on kuitenkin se, ettei *suorittaa* käyttäydy syntaktis-semanttisesti aitojen proverbien tavoin, sillä se ei voi korvata koko verbi + objekti -rakennetta, kuten esimerkiksi englannin *do* (*Lisa reads books and so does Peter*). Suomeksi ei siis voi sanoa **Liisa lukee kirjoja ja niin suorittaa myös Pekka*, vaan tässä asemassa toimii pikemmin *tehdä*-verbi (*Liisa lukee kirjoja ja niin tekee myös Pekka*). Toisaalta *tehdä*-verbi on merkitykseltään ja käytöltään selkeästi kapea-alaisempi kuin *suorittaa*, eikä se ei sovi samoihin tehtäviin (*Pekka suorittaa voittajan arpomisen vrt. ?Pekka tekee voittajan arpomisen, Pekka suorittaa vankeusrangaistusta vrt. ?Pekka tekee vankeusrangaistusta*).

Suorittaa-verbillä on yhteistä myös kopulan kanssa. Lauseen persoonamuotoisen predikaattiverbin tehtävä on määrittää lauseessa esitetty toiminta, kognitiivisen kieliopin sanoin profiloida prosessi (Langacker 1999, 23, 271). Erityisesti transitiivilauseessa finiittiverbi kuvaa subjektin ja objektin tarkoitteiden välistä suhdetta, jota voi kognitiivisen näkemyksen mukaan usein ajatella toimintaketjuna, jossa eräänlainen energiavirta siirtyy prosessin kuluessa subjektin tarkoitteesta objektin tarkoitteeseen (Langacker 1999, 24–25). Esimerkiksi transitiivilauseen *Pekka rikkoi vasaralla ikkunan* voi siten ajatella kuvaavan energian siirtymistä subjektin tarkoitteesta adverbiaalinen tarkoitteen välityksellä objektin tarkoitteeseen, joka energian vaikutuksesta rikkoontuu. Sen sijaan kopulalauseessa tilanne on toinen, sillä siinä semanttisesti ”tyhjän” finiittiverbin (suomessa tyyppillisesti *olla*) yhteydessä esiintyvä predikaatiivi toimii yhdessä verbin kanssa lauseen semanttisena predikaattina (vrt. ISK 2004, § 891). Vastaavanlainen on myös nykysuomen *suorittaa*-konstruktio: pelkkä finiittiverbi ei ilmaise lauseessa toimintaa vaan tekeminen koodataan suurimmalta osalta verbin komplementtiin eli objektilausekkeeseen (esim. *Pekka suorittaa talon maalaamista*). *Suorittaa*-verbin leksikaalinen merkitys onkin hyvin ohut, skemaattinen. Yksi mahdollisuus luokitella *suorittaa*-verbiä olisi pitää sitä eräänlaisena ”dynaamisena kopulana”, joka on aidon kopulan tavoin merkitykseltään ohut mutta eroaa kopulasta siinä, ettei ilmaise staattista asiointilaa, vaan päinvastoin tuo käsitteistykseen mukaan dynaamisuuden profiloimalla subjektin tarkoitteeseen aktiiviseksi toimijaksi ja itse toiminnan prosessinomaiseksi. Niinpä esimerkissä 9 *suorittaa*-konstruktion avulla viitataan aktiiviseen itsensä puolustamiseen, joka voi sisältää esimerkiksi fyysistä voimankäyttöä. Esimerkissä 10 taas puhuja itse eksplikoi roolinsa aktiivisuuden, ja esimerkki 11 puolestaan viittaa sydänkirurgiaan, joka luonnostaan edellyttää tekijältään aktiivisuutta.

- (9) Pyrimme selvittämään ihmisille, milloin ylittyy se raja että voidaan käyttää voimakeinoja. Opetamme itsepuolustusta, joka *suoritetaan* lain sallimissa puitteissa ja vähimmän haitan periaatteella. (tusa1999 370284)
- (10) Jouduin tekemään todella töitä, että sain *suoritettua* Lääketietokeskuksen neljän kuukauden kurssin eli RLE-tutkinnon uran alussa. Kurssilla

opiskellaan anatomiaa, fysiologiaa ja farmakologiaa ja tentit on läpäistävä.
(kangasa 170442)

- (11) Lasten sydänviat pyritään Mattilan mukaan leikkaamaan lasten ollessa mahdollisimman pieniä. Näin luonnolle annetaan varhaisessa vaiheessa mahdollisuudet ohjata sydämen kehitystä normaalisti. Valtaosa operaatioista *suoritetaan* Helsingin yliopistollisessa keskussairaalassa. (kesu1999 300452)

Suorittaa-verbin erottaa kopulasta myös se, että sitä ei voi jättää pois lauseen ymmärrettävyyden kärsimättä. Toisin sanoen lauseen *Liisa [on] suomalainen* merkityksen ymmärtää puuttuvasta finiittiverbistä (kopulasta) huolimatta. Sen sijaan lauseesta *Pekka [suorittaa] talon maalaamista* ei voi päätellä Pekan ja talon maalaamisen suhdetta kuin korkeintaan siltä osin, että Pekka on tilanteessa agenttiivinen toimija, koska kopulalauseessa predikatiivi luonnehtii subjektia, mutta transitiiivisessä *suorittaa*-konstruktiossa objekti ei toimi samalla tavalla.

Suorittaa-verbi näyttääkin toimivan lauseessa ennen kaikkea syntaktisen hyvämuotoisuuden rakentajana ja finiittiverbinä pääluokan, tempuksen, moduksen ja persoonan kiinnittimenä. Siten *suorittaa*-verbillä on yhteistä myös kevytverbien (*light verb*) kanssa, joita esiintyy muun muassa saksassa (esim. *verzicht leisten* 'suorittaa luopuminen' vrt. *ver-zichten*, 'luopua', *ersatz leisten* 'suorittaa korvaaminen' vrt. *ersetzen* 'korvata'). Eri kielten kevytverbirakenteita tutkineen Buttin (2003, 1–13) mukaan kevytverbeille on ominaista se, että ne muodostavat toisen verbin kanssa kompleksisen predikaation. Lisäksi kevytverbit eivät predikoi samalla tavoin kuin tavalliset verbit, vaan pikemminkin tuovat oman lisänsä verbirakenteen kokonaismerkitykseen, tyypillisesti teelisen teonlaadun tai implikaation toiminnan tahallisuudesta. Pitkälle samalla tavoin toimii myös nykysuomen *suorittaa*, sillä se kuvastaa päämäärähakuista prosessia ja profiloitua toimintaa, jota subjektin tarkoite pyrkii kontrolloimaan. Toisaalta useille kevytverbeille on ominaista poikkeava syntaktinen käyttäytyminen (Butt 2003, 3–4). Sen sijaan *suorittaa*-verbiä ei käytetä esimerkiksi yksipersonaisesti yksikön 3. persoonassa vaan aivan samoin kuin mitä tahansa transitiiiviverbiä, mikä erottaa sen aidoista kevytverbeistä. *Suorittaa* onkin kieliopillistunut vain semanttisesti, ei muotonsa puolesta. Kuten Pekkarinen (2011, 29) toteaa, kieliopillistuminen ei edellytä kielellisen muodon muuttumista, vaan termillä voidaan viitata laajemmin kieliopillisten ilmaisukeinojen kehittymiseen. Keskeistä *suorittaa*-verbin kehityksessä onkin juuri se, että verbi on kadottanut leksikaalisen 'suoristamisen' merkityksen ja alkanut ilmaista objektissa kuvatun toiminnan loppuun tekemistä, ja nykykielessä verbi toimii jo osana laajempaa kieliopillista rakennetta, *suorittaa*-konstruktiota. Toisin sanoen *suorittaa*-verbin kieliopillistumisen voi nähdä prosessina, jossa kieleen syntyy uusi kieliopillinen rakenne (*suorittaa*-konstruktio) jonkin vanhemman rakenteen (*suorittaa*-verbin transitiiivinen käyttö 'suoristamisen' merkityksessä) pohjalta. (Vastaavalla tavalla Pekkarinen 2011 tarkastelee suomen TAVA-partisiippia. Kieliopillistumisesta yleensä ks. Heine et al. 1991; kieliopillistumisen suhteesta analogiaan ks. Itkonen 1998.)

Kokoavasti voi sanoa, että nykysuomen *suorittaa*-verbiä ei ole yksinkertaista luokitella semanttisesti, sillä se ei ole polyseeminen verbi, proverbi, kopula eikä aivan täysin

kevytverbikään. Nähdäkseni *suorittaa*-verbiä onkin hedelmällisintä lähestyä verbin ja sen objektina toimivan lausekkeen yhdessä muodostaman konstruktion (esim. *suorittaa koeponnistus*) kautta, kuten usein myös kevytverbejä kannattaa tarkastella (Butt 2003, 24). Tällöin tarkastelu kohdistuu verbilekseemiä laajempaan kokonaisuuteen, ja siinä on otettava huomioon rakenteen muuttujan (edustuu lauseen subjektina) ja kiintopisteen (edustuu lauseen objektina) semanttinen tulkinta. Juuri tällaisesta näkökulmasta tarkastelen artikkelissani nykysuomen *suorittaa*-konstruktiota². Tutkin rakenteen muotoa, merkitystä ja käyttöä kognitiivisen semantiikan keinoin.

Artikkelini rakenne on seuraava. Johdannon jälkeisessä pääluvussa 2 esittelen tutkimusaineistoni. Kolmannessa pääluvussa tarkastelen *suorittaa*-konstruktion muotoa, merkitystä ja funktiota. Pääluku 4 käsittelee *suorittaa*-konstruktiota nykysuomessa ja sitä varhaisemmassa kielessä. Tässä luvussa hahmottelen korpusaineiston pohjalta kuvaa konstruktion prototyyppisestä käytöstä, sen muuttumisesta ja *suorittaa*-verbin kieliopillistumisesta. Viidennessä pääluvussa pyrin selittämään *suorittaa*-konstruktion syntyä metaforisen käsitteistämisen pohjalta. Esitykseni päättää kuudes pääluku, jossa tiivistän johtopäätökseni.

2. Tutkimuksen aineisto

Tutkimukseni aineisto koostuu pääosin kirjoitetusta nykysuomen yleiskielestä. Kirjoitetun nykykielen aineisto on peräisin Tieteen tietotekniikan keskus CSC:n yleiskielen 1990-luvun korpuksista (<http://www.csc.fi/kielipankki/>) taulukon 1 mukaisesti.

Taulukko 1. Nyky-suomen tutkimusaineisto korpuksittain.

Korpus	Esimerkkimäärä
Demari 1999	215
Helsingin Sanomat 1995	215
Iltalehti 1996	88
Kaleva 1998–1999	215
Kangasalan Sanomat ³	62
Karjalainen 1999	215
Keskisuomalainen 1999	215
Tekniikan Maailma 1995–1997	10
Turun Sanomat 1999	215
Yhteensä	1 450

2 Suomen kielessä on muitakin semanttisesti samankaltaisia verbejä, kuten esimerkiksi *toimittaa* ja *toteuttaa*. *Suorittaa* on kuitenkin näistä selkeästi monikäyttöisin ja muodostaa omanlaisensa konstruktion. Se on myös selvästi taajin, sillä taajuussanaston (Saukkonen et al. 1979) mukaan *suorittaa* on sijalla 56, kun taas *toimittaa* sijalla 487 ja *toteuttaa* sijalla 542.

3 Osakorpuksen julkaisuajankohta ei ole tiedossa (ks. <http://www.csc.fi/english/research/software/ftc>).

Vaikka tutkimukseni painopiste on nykysuomen *suorittaa*-konstruktiossa, verbin merkityskehityksen valaisemiseksi tarkastelen *suorittaa*-verbin käyttöä lyhyesti myös vanhassa kirjasuomessa, *Kalevalassa*, varhaisnykysuomessa ja kansanmurteissa. Tämän aineiston olen kerännyt Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen sähköisestä aineistopalvelusta Kainosta (<http://kaino.kotus.fi/>), kansanmurteiden osalta digitaalisesta muotoopin arkistosta (<https://hotpage.csc.fi/>). Sähköinen *Kalevala* puolestaan on saatavissa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran aineistoista (<http://www.finlit.fi/kalevala/index.php?m=1&l=1>). Taulukossa 2 esitän nykysuomea varhaisemman tutkimusaineiston esimerkkimäärät lähteittäin.

Taulukko 2. Nykysuomea vanhempi tutkimusaineisto lähteittäin.

Korpus	Esimerkkimäärä
Vanha kirjasuomi	20
Kalevala	22
Kansanmurteet	16
Varhaisnykysuomi	266
Varhaisnykysuomen klassikkokorpus	146
Yhteensä	470

Kuten taulukot 1 ja 2 osoittavat, tutkimusaineistossani on kaikkiaan 1 920 eri-ikäistä ja eri lähteistä poimittua esimerkkiä *suorittaa*-verbin käytöstä.

3. Suorittaa-konstruktion muoto, merkitys ja funktio nykysuomessa

Goldbergin (1995, 4) määritelmän mukaan konstruktiolla on tietty muotorakenne ja spesifinen merkitys, joka ei ole suoraan ennustettavissa rakenteen osien merkityksistä. Myöhemmin Goldbergin (2006, 5) näkemys konstruktion merkityksen ennustamattomuudesta ei ole enää yhtä vahva, vaan konstruktioksi hyväksytään myös sellaiset kielen rakenteet, jotka esiintyvät kielessä riittävän tiheään, vaikka niiden merkitykset eivät olisikaan täysin ennustamattomia. Voikin sanoa, että Goldbergin uudempi konstruktiio-näkemys lähestyy sitä, mitä Langacker (1987, 494) kutsuu kognitiivisessa kieliopissa konventionaalituneeksi kielelliseksi yksiköksi. Tällä tarkoitetaan kognitiivista rakennetta, jonka puhuja hallitsee kokonaisuutena automaattisesti siten, ettei sen yksittäisiin osiin tarvitse käyttää konstruktiivista ponnistelua. Kiistattomimmin kielellisen yksikön asemassa ovat kielen foneemit. (Goldbergin konstruktiio-ajattelun kehittymistä ja käsitteen suhdetta kognitiiviseen kielioppiin on kattavasti käsitellyt J. Leino 2010.) *Suorittaa*-verbin ja sen objektin muodostamaan rakenteeseen sopii niin Langackerin kielellisen yksikön kuin Goldbergin varhaisempi, tiukempi konstruktiomääritelmä, koska rakenteella on i) tietty muoto, ii) tietty merkitys, joka ei ole suoraan ennustettavissa osien merkityksistä (kuten toimijan

agentiivisuus), sekä iii) tietty tekstuaalinen funktio tai tehtävä, jossa sitä prototyypisesti nykysuomessa käytetään. Seuraavassa tarkastelen kutakin kohtaa lähemmin.

3.1. Suorittaa-konstruktion muoto

Kognitiivisen kieliopin mukaisesti *suorittaa*-konstruktion objektirakenteen voi katsoa ilmaisevan kiintopistettä, sillä se osoittaa finiittiverbin profiloiman relaation toiseksi korosteisinta osallistujaa siinä missä subjekti edustaa korosteisinta osallistujaa eli muuttujaa (Langacker 1987, 233; 1988b, 75–76). Prototyypisesti konstruktion kiintopistettä ilmaisee deverbaalisubstantiivi, mutta kiintopisteen edustaja voi olla johtamatonkin (12–14).

- (12) *Suoritan* arviointini kirjailijaliiton järjestämässä tilaisuudessa, jossa kirjailijat ja urheiluihmiset keskustelevat kirjallisuudesta ja urheilusta. (hs1995vs 735570)
- (13) Naiset voivat *suorittaa* asepalveluksen pian myös P-Karjalassa. (karj1999 284427)
- (14) Etälukio on vielä suhteellisen uusi tapa opiskella itsenäisesti ja pääsääntöisesti omassa kodissa. Etälukiassa voi *suorittaa* koko lukion tai yksittäisiä kursseja. (demari1999 111906)

Yksi *suorittaa*-konstruktion muotorakennetta leimaava piirre on myös se, että rakenne toisinaan häivyttää transitiiviselle deverbaaliobjektille kuuluvan oman objektin ja siten ”epämääräistää” tilanteen kuvausta. Tällainen on esimerkiksi lauseen *Liisa maalaa aidan* pohjalta rakennettu *suorittaa*-konstruktio *Liisa suorittaa maalaamisen*. Siinä *maalata*-verbin objekti jää elliptiseksi eikä edustu deverbaalisubstantiivin genetiivimääritteenä, vaikka tämäkin on toki mahdollista (*Liisa suorittaa aidan maalaamisen*). Tällaiset rakenteet, kuten esimerkissä 12, jossa arvioinnin kohdetta ei mainita, eivät ole mitenkään poikkeuksellisia, vaan niitä on nykysuomen aineistoni 1 450 esimerkistä 14 %. Deverbaaliobjektille kuuluva oma objekti jää tyypillisimmin ilmaisematta silloin, kun se on tekstikontekstista pääteltävissä, eli jos se on esimerkiksi aiemmin mainittu. Joissakin tapauksissa ajateltu objekti voi myös olla yhdyssanamuotoisen deverbaalisubstantiivin määriteosana (*sahata jäätä pro suorittaa jäänsahaus*).

Oman mielenkiintoisen lisänsä *suorittaa*-konstruktion muotorakenteelle antaa myös se, että nykysuomen korpusaineiston 1 450 esimerkistä valtaosa (64,3 %) ei esiinny tekijän eksplikoivassa aktiivimuotoisessa transitiivilauseessa vaan jossakin generisessä tai yleis-tävissä rakenteessa kuten passiivissa tai jossakin passiivin kaltaisessa muodossa (näistä tarkemmin ks. ISK 2004, § 1313, 1332–1346). Tällaisia ovat muun muassa yksipersonainen passiivi (15), nollapersoonaa (16), nollapersoonainen nesessiivirakenne (17) ja tulkin-naltaan passiivinen *jäädä suorittamatta* -rakenne (18).

- (15) Auton rekisteröinnit *suoritettiin* asianmukaisesti Hakuninmaalla autokatsastuskonttorissa. (ilta1996 407899)

- (16) Maassa voi silti *suorittaa* vain alempia korkeakoulututkintoja. (kesu1999 299144)
- (17) Verovapaasta ulkomaantyöstä on *suoritettava* kunnallisverotuksessa suoritettavat maksut ja työnantajan sosiaaliturvamaksu. (hs1995po 674952)
- (18) Ja mitä tapahtuu lapsen sielulle, jos tämä Jumalan ja seurakunnan yhteyteen saattaminen jää *suorittamatta*? (tusa1999 404016)

Aineistoni perusteella nykysuomen *suorittaa*-konstruktiota voikin luonnehtia passiivihakuiseksi. Vaikka passiivi ja muut sen kaltaiset rakenteet ovat muutoinkin tyypillisiä juuri asiategistissä (Löflund 1998, 116–121), on *suorittaa*-konstruktion passiivihakuisuus tunnusomaista. Passiivin suosio selittyy sillä, että sen avulla muuttujan roolia ikään kuin heikennetään ja samalla siirretään fokusta objektilausekkeen ilmaisemaan toimintaan. Koska passiivi korostaa kiintopistettä ilmaisevaa lauseenjäsentä ja jättää muuttujan edustajan taka-alalle (P. Leino 1990, 414; ISK 2004, § 1313), se soveltuu tähän tehtävään hyvin.

3.2. Suorittaa-konstruktion merkitys

Suorittaa-konstruktiossa finiittimuotoisen verbin semanttinen rooli on vähäinen verrattuna tavanomaiseen transitiivilauseeseen ja kiintopistettä edustavan (deverbaali)objektin rooli vastaavasti keskeinen. Tämä johtuu siitä, että lauseessa ilmaistava informaatio on koodattu valtaosaltaan objektiin. *Suorittaa*-verbi on itse skemaattinen, ja konstruktiossa prosessin luonne täsmentyy objektilausekkeena toimivasta, tekemistä ilmaisevasta substantiivista. Tyypillistä on, että objektin merkitys käsitteistetään kompleksiseksi, monivaiheiseksi ja monimutkaiseksi, jopa silloin kun näin ei faktisesti olisikaan: Lauseessa 19 on kyse siitä, että lapsi siirtyy toisen vanhemman luota toiselle, mikä sellaisenaan ei ole liikkettä monimutkaisempaa. Esimerkki 20 puolestaan viittaa jalkapallo-ottelun jatkamiseen tehdyn maalin jälkeen. Käytännössä yksi pelaaja syöttää pallon keskiympyrässä toiselle pelaajalle, mikä sinänsä ei ole kompleksinen teko. Toiminnan yksinkertaisuudesta huolimatta *suorittaa*-konstruktio ohjaa helposti hahmottamaan nämäkin teot monimutkaisina.

- (19) Anna-Liisa kertoo, että pariskunnan jokailtainen keskustelu kulkee tätä rataa: kuka herää ja moneltako, kuka vie lapset, kuka hakee ja moneltako ja missä *suoritetaan* vaihto. (ilta1996 406284)
- (20) Meille soittanut erotuomari ilmoitti, että puoliajasta huolimatta pallo pitää viedä keskikipisteelle ja *suorittaa* aloitus ja vasta sitten viheltää ensimmäinen puoliaika päättyneeksi. (ilta1996 405146)

Usein *suorittaa*-konstruktion kiintopisteenä toimiva deverbaalisubstantiivi muisuttua erikoisalan termiä siinä mielessä, että se tarjoaa mahdollisuuden lyhyellä ilmauksella viitata laajasti käsitteen sisältöön (TS 2006, 6). *Suorittaa*-konstruktion kiintopisteenä toimivan substantiivin merkitys onkin tyypillisesti eriytyneempi kuin voisi olettaa.

Esimerkiksi hengellisen kielen substantiivi *siunaus* voi tarkoittaa muun muassa 'Jumalan suomaa hyvyyttä, armoa, varjelusta, menestystä tms. ja sen toivotusta' (KS s.v. *siunaus*), mutta *suorittaa*-konstruktion kiintopisteen ilmaisevana objektina *siunaus* saa määrätöimintään viittaavan terminkaltaisen merkityksen. Niinpä esimerkiksi *Hautamuistomerkillä puhuu SDP:n puoluesihteerin Kari Laitinen ja siunauksen suorittaa Akaan seurakunnan kirkkoherra Sauli Turja* (demari1999 110984) *siunaus* tarkoittaa 'vainajan hautaan siunaamista' ja konstruktio viittaa performatiiviin.

Prototyypissä tapauksessa *suorittaa*-konstruktion kiintopistettä ilmaisee deverbaliinominin, joka esittää kantanaan olevan verbiprosessin olion muodossa. Tällaista ajassa etenevän prosessin tiivistämistä olion hahmoon kutsutaan kognitiivisessa kieliopissa "tiivistelmätarkasteluksi" (*summary scanning*) erotukseksi vastaavan finiittiverbin osoittamasta jonotarkastelusta (Langacker 1990, 78–81). Myöhemmin tämän jaottelun tarpeellisuutta on kyseenalaistettu (Broccias–Hollmann 2007), mutta ainakin *suorittaa*-konstruktion semanttisen rakenteen kuvaukseen se sopii. Dikotomian perusidea on se, että teonnimet ja substantiivit ylipäättään eroavat finiittiverbeistä siinä, että ne kuvaavat tilannetta erilaisen käsitteistämistrategian pohjalta. Siinä missä finiittiverbi esittää tilanteen vaiheittaisena, ikään kuin peräkkäisten, toisiaan seuraavien kuvien sarjana, substantiivin kuvaamassa käsitteistyksessä koko toiminta esitetään kertaluontoisena, yhdeksi kokonaiskuvaksi tiivistettynä pakettina. (Langacker 1987, 143–146, 248–249; suomeksi Huumo 2006, 47.)

Suorittaa-konstruktion kiintopisteen edustaja (esim. *lähtötarkastus* tai *koeponnistus*) on tyypillinen tiivistelmätarkastelun kaltainen paketti. Lisäksi sille on ominaista semanttinen jakamattomuus: usein sen merkitystä ei voida purkaa ilmaistavaksi deverbaliin objektin kantaverbin finiittimuodolla ja sen saamalla objektilla. Esimerkissä 21a viitataan toimintaan *suorittaa*-konstruktion avulla luontevasti, mutta vastaavan semanttisen sisällön ('henkilöntarkastus') ilmaiseminen finiittiverbillä ei ole mahdollista, koska tämän rakenteen merkitys on toinen ('vainajan tarkastaminen'), kuten muotoilemani esimerkki 21b osoittaa⁴. Vaikka *ruumiintarkastus*-substantiivina voi pitää ääriesimerkkinä, se ei kuitenkaan ole poikkeus *suorittaa*-konstruktion kiintopisteinä toimivien nominien joukossa. Päinvastoin nykysuomen tutkimusaineistossani on joukoittain vastaavanlaisia terminomaisia (deverbaali)substantiiveja, joiden merkitystä ei voi ilmaista finiittiverbillä ja objektilla, kuten esimerkiksi *suorittaa salainen tiedustelutehtävä* (demari1999 116463), *suorittaa kirkollisia toimituksia* (ilta1996 407165), *suorittaa tase-erien uudelleenarvostusta* (kaleva1998_1999 143802) sekä *suorittaa jatko seuranta ja kontrolli* (karj1999 285979).

(21a) Henkilökunta ei voi kuitenkaan ruveta *suorittamaan* ruumiintarkastuksia aseita mukanaan pitävälle asiakkaille. (ilta1996 407539)

(21b) Henkilökunta ei voi kuitenkaan ruveta tarkastamaan ruumiita aseita mukanaan pitävälle asiakkaille.

4 Esimerkkiparissa on myös toinen, allatiivisijaista adverbialiaa koskeva semanttinen ero: siinä missä lauseessa 21a asiakkaat ovat tarkastuksen kohde, esimerkissä 21b he hahmottuvat benefaktiivisesti, tarkastuksesta jollakin tapaa hyötyviksi.

Kiintopisteen rooli *suorittaa*-konstruktion tulkinnessa on merkittävä myös toisesta syystä. Silloinkin kun *suorittaa*-konstruktiolle on kielessä mahdollinen vaihtoehtoinen ilmaisutapa (finiittiverbi ja sen saama objekti), rakenteet eivät ole semanttisesti identtisiä, sillä *suorittaa*-konstruktio sallii toiminnan hahmottamisen semanttisesti laajempänä kuin vastaava finiittiverbirakenne. Niinpä esimerkkien 22a ja 22b välinen keskeinen semanttinen ero on siinä, että lauseessa 22b *varastella*-verbi viittaa ensisijaisesti varsinaiseen anastamiseen. Sen sijaan esimerkin 22a *suorittaa varkauksia*⁵ sallii asiointilan käsitteistämisen huomattavasti laajempänä siten, että se kattaa paitsi varsinaisen rikoksen myös sitä edeltävät ja sitä seuraavat toiminnot. Tällaisia voisivat esimerkiksi olla rikoksen uhrin valitseminen, varastettavien esineiden määrän ja laadun arvioiminen etukäteen, rikospaikalle pääsemisen ja pakoreitin suunnitteleminen, mahdollinen varasuunnitelma siltä varalta, että varastaminen ei menekään suunnitelman mukaan, sekä varastettujen tavaroiden myyminen. Toisin sanoen pelkällä verbillä voidaan viitata myös tilaisuus tekee varkaan -tyyppiseen ennalta suunnittelemattomaan rikokseen, kun taas vastaavaa *suorittaa*-konstruktioa käytettäessä kyse ei ole hetken mielihohteesta tehdystä varkaudesta.

- (22a) Tukholman lisäksi naiset ovat *suorittaneet* varkauksia Upsalassa, Göteborgissa, Norrköpingissä ja Sundbybergissä. (aamu1999 143356983)
- (22b) Tukholman lisäksi naiset ovat varastelleet Upsalassa, Göteborgissa, Norrköpingissä ja Sundbybergissä.

Tällaisen laajan perspektiivin tarjoaminen asiointilaan on juuri *suorittaa*-konstruktion ominaisuus, ja se puuttuu vastaavasta finiittiverbin ja objektin muodostamasta rakenteesta. *Suorittaa*-konstruktiolla on siis kyky profiloida osoittamansa prosessi monivaiheiseksi. Vaikka tiivistelmätarkastelun muodossa esitettyjä teonnimiä leimaa seriaalisuus, kuten Huumo (2006, 48) toteaa, *suorittaa*-konstruktion kiintopisteessä tällainen vaiheittaisuus on erityisen hyvin näkyvissä ja toiminnan tarkastelu etenee luonnostaan vaihe kerrallaan.

Mikä tahansa ilmaus ei kuitenkaan sovi toimimaan *suorittaa*-konstruktion kiintopisteenä. Keskeiset rakenteen rajat ovat siinä, että kiintopistettä edustavan objektin kantaverbi ei voi olla modaaliverbi (23), automatiiviverbi (24) eikä merkitykseltään staattinen verbi (25) normaalisti⁶. Syynä tämäntyyppisten deverbaalinominien sopimattomuuteen on se, että *suorittaa*-konstruktio ilmaisee dynaamista toimintaa ja edellyttää sille aktiivista, tilanetta kontrolloimaan pyrkivää agenttia. *Suorittaa*-konstruktion merkitystä voikin luonnehtia Heinämäen (1994, 228–229) sanoin ”tehtävänomaiseksi” (*task-like activity*).

- (23) *Ari *suorittaa* haluamista.
- (24) *Pekka *suoritti* ajautumisen opettajaksi.
- (25) *Liisa *suorittaa* seisomista.

5 Mahdollista on, että rakenne on käänöslaina (vrt. esim. englannin *commit a crime*).

6 Esimerkit 23–25 ovat keksimiäni. Erikoistapauksena voi sanoa, että viitattaessa jonkin rangaistuksen tms. veloitteen täyttämiseen myös staattisista verbeistä (esim. *seisoa, istua*) johdetut substantiivit sopivat *suorittaa*-konstruktion kiintopisteiksi (esim. *suorittaa jälki-istunto*).

Koska *suorittaa*-konstruktion kiintopiste käsitteistetään toimintana, joka koostuu toisiaan seuraavista peräkkäisistä vaiheista, teko myös ymmärretään helposti vaativana ja monimutkaisena. Siten konstruktion muuttuja hahmotetaan vastaavasti entiteettinä, joka kykenee tällaiseen tehtävään. Rakenteen muuttujaa voi parhaiten luonnehtia agenttiiviseksi, sillä siinä yhdistyvät kaikki tyypilliset agentin ominaisuudet eli toiminnallisuus, intentionaalisuus, tajunnallisuus, aistimuskyky sekä pyrkimys ja kyky kontrolloida tapahtumaa (ISK 2004 määritelmät s.v. *agenttiivisuus*). Tämän lisäksi *suorittaa*-konstruktion muuttuja on volitionaalinen eli tahdonalaisesti toimiva (Huumo 2005, 517–518), ja tätäkin piirrettä voi pitää agentin ominaisuutena. Vaikka agenttiivinen muuttuja on tavallinen transitiiviverbien osoittamissa prosesseissa ylipäätään, *suorittaa*-konstruktiossa muuttujan agenttiivisuus on korostunutta. Konstruktion muuttuja käsitteistetään usein toimijaksi, joka työskentelee ahkerasti ja ponnistellen saavuttaakseen jonkin vaativan lopputuloksen. Muuttujan agenttiivisuus näkyy muun muassa esimerkkien 26a ja 26b tulkinnan semanttisena erona.

- (26a) Lisäksi juutalainen teurastusmenetelmä, shektaus, joka tarkoin säädeltynä noudattaa tiettyä rituaalia, edellyttää seremoniallisuudessaan nimenomaan huolellisuutta. On esimerkiksi olemassa tarkkoja säännöksiä siitä, millaista veistä käytetään, miten viilto *suoritetaan*, sekä muista yksityiskohdista. (hs1995mp 671834)
- (26b) Lisäksi juutalainen teurastusmenetelmä, shektaus, joka tarkoin säädeltynä noudattaa tiettyä rituaalia, edellyttää seremoniallisuudessaan nimenomaan huolellisuutta. On esimerkiksi olemassa tarkkoja säännöksiä siitä, millaista veistä käytetään, miten viilletään, sekä muista yksityiskohdista.

Siinä missä esimerkissä 26b *viiltää*-verbi kuvaa tilanteesta etupäässä varsinaisen fyysisen leikkaamisen, esimerkki 26a ohjaa hahmottamaan tilanteen eri valossa: teurastaja toimii harkitusti ja suunnitellusti. Yksi semanttinen ero *suorittaa*-konstruktion ja sille paralleelisen finiittiverbirakenteen välillä onkin toiminnan suunnitelmallisuudessa. Kun esimerkiksi *viiltää*-verbillä voidaan viitata myös suunnittelemattomaan, tahattomaan leikkaamiseen, *suorittaa*-konstruktio (*suorittaa viiltäminen ~ viilto*) kuvaa toiminnan nimenomaan tarkoituksellisena ja harkittuna. Tämän vuoksi *suorittaa*-konstruktio sopiikin pelkkää *viiltää*-verbiä paremmin lauseeseen, jossa viitataan tarkasti määrättyyn uskonnolliseen teurastusrituaaliin. Juuri suunnitelmallisuuden profiloinnin vuoksi *suorittaa*-konstruktioilla ei voi viitata vahingossa tapahtuvaan tekoon. Niinpä esimerkit 27a ja 28a eivät ole kovin luontevia, mutta silloin kun tekeminen koodataan lauseen finiittiverbiin, lause on mielekäs (27b ja 28b). Vastaavasti myös silloin, kun *suorittaa*-konstruktioille ei ole luontevaa vaihtoehtoa (29a), sen esittämä toiminta ei ole vahinko (29b).

- (27a) ?Liisa *suoritti* vahingossa palkintojenjaon.
- (27b) Liisa jakoi vahingossa palkinnot.
- (28a) ?Ritva *suoritti* vahingossa tietokoneen sulkemisen.
- (28b) Ritva sulki vahingossa tietokoneen.

- (29a) Mari *suoritti* maisterintutkinnon.
 (29b) ?Mari *suoritti* vahingossa maisterintutkinnon.

Agentiivisuus näkyy siinäkin, ettei *suorittaa*-konstruktio suosi elotontarkoitteista tai elollista mutta epäinhimillistä muuttujan edustajaa lukuun ottamatta erilaisia ihmisistä koostuvia instituutioita ja kollektiiveja. Aivan mahdotonta tällaisten muuttujien esiintyminen ei kuitenkaan ole, ja tutkimusaineistoni vajaan 2 000 esimerkin joukossa onkin muutama⁷ esiintymä tällaisista rakenteista. Näissäkin muuttuja personifoidaan helposti ihmismäiseksi toimijaksi (30–32).

- (30) Useat lajit matkaavat tänne Afrikan itä- ja kaakkoisosista saakka *suorittamaan* luonnon niille määräämää tehtävää. Usein linnut tulevat samoille paikoille, joista ne ovat syksyllä lähteneet. (kangasa 171199)
- (31) Uusin löytö ovat solujen itsemurhaa säätelevät geenit. Jotkut elimistömme solut kuolevat täytettyään tehtävänsä; esimerkiksi tietyt veren valkosolut elävät vain yhden päivän ja uusia valkosoluja syntyy valtava määrä joka hetki. Jos itsemurhaa säätelevä valkuaisaine ei *suorita* tehtävänsä oikein, solut kieltäytyvät kuolemasta ja tuloksena on liian suuri solumäärä. (hs1995ma_mn 668764)
- (32) Entiseen hyvään aikaan rautateitä kunnostivat topparoikat. Nykyään työt *suorittaa* Veeraksi nimetty Itävallassa valmistettu raiteenvaihtokone, joka vaihtaa kiskot ja ratapölkyt uusiin noin 300 metrin tuntivauhilla. (demari1999 112672)

Suorittaa-konstruktion kyky profiloida muuttuja intentionaaliseksi ja tilannetta kontrolloimaan pyrkiväksi agentiksi näkyy myös silloin, kun rakenteella viitataan pikemminkin henkiseen olotilaan kuin varsinaiseen tekemiseen. Tällainen on esimerkiksi lause *Liisa suorittaa surutyötä*⁸, jossa *suorittaa*-konstruktio ohjaa hahmottamaan subjektin tarkoitteen aktiivisempänä ja tilannetta kontrolloivampana toimijana verrattuna esimerkiksi *surra*-verbiin (*Liisa suree*). *Suorittaa*-konstruktio tuo siten kuvattavaan tilanteeseen mukaan kaksi spesifointia. Ensinnäkin viitattu toiminta, ”sureminen”, hahmotuu monimutkaisempänä, suorastaan teknisenä prosessina, ja toiseksi itse surija kuvataan aktiivisena toimijana, joka pyrkii hallitsemaan henkistä olotilaansa ja saattamaan sen kontrolloidusti loppuun. *Suorittaa*-konstruktio siis usein teelistää muuttujan toimintaa. Siinä missä esimerkiksi lause *Liisa suree* on aspektuaalisesti rajaamaton, lauseessa *Liisa suorittaa surutyötä* prosessi hahmotetaan helposti päätepistettään kohti eteneväksi.

Ehkä parhaiten *suorittaa*-konstruktion kyky spesifoida muuttujaa näkyy silloin, kun kiintopistettä ei eksplikoida lauseessa. Niinpä esimerkiksi *Liisa aina suorittaa* saa kuvan, että kyseinen Liisa on hyvin tarmokas, ehkä liiankin ahkera ja todennäköisesti myös saa tuloksia aikaan. Vastaavanlainen on myös mainoslehdessä poimimani esimerkki *Luon-*

7 Aineistoni muuttujista elotontarkoitteisia on n. 0,5 % ja ei-ihmistarkoitteisia, mutta elollisia n. 0,3 %.

8 Vastaavanlainen on aineistosta poimimani esimerkki 5.

*nossa kenenkään ei tarvitse suorittaa eikä päteä*⁹, jossa *suorittaa*-verbi ilmaisee vaivannäköä ja muodostaa vastakohtan esimerkiksi *rentoutua*-verbille. *Suorittaa*-verbistä on käytössä myös tekijäjohdos *suorittaja*, jolla on samankaltainen ylyrittämisen merkitys (esim. *Liisa on semmoinen suorittaja*).

Kokoavasti *suorittaa*-konstruktion merkitystä voi kuvata sanomalla, että rakenne tuo tilanteeseen mukaan prosessuaalisuuden ja agenttiivisuuden: viitattu toiminta käsitteistetään sellaisena, että se koostuu useasta monimutkaisesta tai vaativasta vaiheesta, jotka seuraavat toisiaan määräjärjestyksessä, ja lisäksi prosessin muuttuja toimii hyvin agenttiivisesti, tarkoituksellisesti ja tilannetta kontrolloimaan pyrkien saavuttaakseen objektilausekkeessa ilmaistun tavoitteen.

3.3. Suorittaa-konstruktion funktio

Olen edellä esittänyt nykysuomen *suorittaa*-konstruktion keskeiset merkityspiirteet eli i) kiintopisteen hahmottumisen monimutkaista tai vaativaa toimintaa profiloivana sekä ii) muuttujan käsitteistämisen tähän toimintaan pystyvänä ja tilannetta kontrolloimaan pyrkivänä agenttina. Näistä ominaisuuksista löytyy myös vastaus kysymykseen, millaiseen tehtävään *suorittaa*-konstruktiota nykysuomessa käytetään. Nähdäkseni rakenteen keskeisin funktio on tarjota ”laajennettu ikkunointi” viittauskohteena olevaan toimintaan. Talmy (2000, 257–310) mukaan ikkunointi tarkoittaa sitä, mitä dynaamisen asiointilan osia valitaan kielennettäväksi ja mitä jätetään ilmauksen ulkopuolelle. Havainnollistava esimerkki ikkunoinnista on liikeasiointilaan viittaava lause. Tällaisessa lauseessa voidaan eksplikoida koko joukko erilaisia liikkeeseen erottamattomasti kuuluvia seikkoja, kuten muun muassa itse liikkuja, liikkeen lähtöpiste, reitti, liikkeen päätepiste ja liikkeen tapa. Puhuja voi siten valintansa pohjalta kuvata eli ikkunoida liikettä eri tavoin valitsemalla liikkeen eri komponentteja kielelliseen ilmaukseen. Esimerkki laajennetusta ikkunoinnista on lause *Laatikko putosi lentokoneesta ilmojen läpi valtamereseen*, ja samaan tilanteeseen voidaan viitata myös suppeamman ikkunoinnin pohjalta esimerkiksi lauseella *Laatikko putosi*. (Ikkunoinnista ks. myös Ojutkangas 2003, Huumo–Sivonen 2010, 32–34.)

Talmy kehittänyt ikkunoinnin käsite on selitysvoimainen myös tarkasteltaessa nykysuomen *suorittaa*-konstruktion käyttöä. Siinä missä esimerkiksi konkreettiseen liikkeeseen viittaavissa ilmauksissa ikkunointi kehystää kielelliseen ilmaukseen mukaan liikeasiointilasta eri puolia, puhuja voi *suorittaa*-konstruktion avulla ikkunoida kuvattavaan toimintaan agenttiivisen muuttujan sekä monivaiheisen, kompleksisen kiintopisteen. Esimerkiksi *maalata*-verbi fokusoi ensisijaisesti pinnan peittämistä maalilla (KS s.v. *maalata*), mutta vastaava *suorittaa*-konstruktio (esim. *Pekka suoritti pöydän maalaamisen*) ikkunoi tilanteeseen mukaan myös varsinaista maalin sivelemistä edeltävät ja mahdollisesti myös seuraavat vaiheet kuten vanhan maalin poistamisen, pinnan tasoittamisen, uuden maalin levittämisen, maalausäljen laadun tarkastamisen, mahdollisen uudelleen maalaamisen jne.

9 Esimerkki on Nordea-pankin asiakaslehdessä *Ajassa* (4/2007 s. 29).

ja ohjaa helposti hahmottamaan toiminnan ammattimaisempana. Koska *suorittaa*-konstruktio profiloi laajennetun ikkunoinnin eli ohjaa hahmottamaan tilanteen laajempaan kuin vastaava verbi, se ilmentää siten kielen ikonisuutta: samalla tavoin kuin nominien monikkomuodot ovat kielissä yleensä yksikkömuotoja monimutkaisempia (Langacker 1991, 74), myös perifrastinen *suorittaa*-konstruktio ikonisesti ilmaisee kompleksisempää toimintaa kuin yksittäinen verbi.

Suorittaa-konstruktion rakentama laajennettu ikkuna voi myös kasvaa viittauskohdeena olevan toiminnan objektiivisten rajojen ulkopuolelle. Niinpä silloinkin, kun puheena oleva toiminta on faktisesti yksinkertaista, *suorittaa*-konstruktio saa aikaan vaikutelman monimutkaisesta ja vaativasta tekemisestä. Tällöin rakenteella kuvattava toiminta rinnastuu implisiittisesti johonkin sellaiseen *suorittaa*-konstruktion käyttöön, jossa viitataan aidosti vaativaan prosessiin (esim. *Chain of Hope -niminen hyväntekeväisyysjärjestö lennätti pojan Harefieldin sairaalaan, jossa maailmankuulu sydänkirurgi, professori Magdi Yacoub suoritti sydänlapsen leikkauksen ilmaiseksi.* ilta1996 406131). *Suorittaa*-konstruktion tarjoama laajennettu ikkunointi tukee näin sitä kognitiivisen kieliopin perusoletusta, että ihminen ei kuvaa kielen avulla todellisuutta sellaisena kuin se faktisesti on olemassa, vaan kielenkäytössä on kyse puhujan todellisuutta koskevista käsitteistyksistä (Langacker 1987, 128, 487–488, 1991, 294).

Laajennettu ikkunointi näkyy erityisesti useissa konkreettiseen toimintaan viittavissa lauseissa, kuten esimerkeissä 33–37, joista saa helposti vaikutelman, että puheena oleva toiminta (teiden suolaus, lenkkeily, huutaminen, pääsiäismämmistä valmistetun oluen maistelu ja horroksesta herääminen) esitetään todellista vaativampana. Erityisen mielenkiintoinen on esimerkki 37, jossa *suorittaa*-konstruktion kiintopistettä ilmaisee odotuksenmukaisen *herättää*-johdoksen sijaan substantiivi *heräily*. Koska *heräily* kuvaa lähinnä automatiivista tilannetta, sen ei odottaisi sopivan *suorittaa*-konstruktion kiintopisteen edustajaksi (vrt. esim. 24). Kuitenkin puhujan tarve esittää viitattava tilanne eli esimerkissä 37 käärmeiden herääminen horroksesta laajennetun ikkunoinnin avulla monivaiheisena ja prosessinluonteisena (eksplikoitu esimerkin sananvalinnoissa *portaittain, vähitellen*¹⁰) on niin vahva, että myös automatiivista johdosta voi käyttää tilapäisesti epäprototyypisenä *suorittaa*-konstruktion kiintopisteen ilmaisijana.

- (33) Pohjavesialueilla *suoritettavaan* teiden suolaukseen voi sisältyä riskejä.
(kaleva1998_1999 136903)
- (34) Lenkki *suoritetaan* maksimaalista vauhtia, niin että oikein tulee hiki ja hengästyy. Usein ihmiset kävelevät liian hiljaa, muistuttaa Koljonen.
(tusa1999 373334)
- (35) Sääntöjen mukaan huutaminen on *suoritettava* maitolaiturilta maitotonkan päällä istuen tai seisten. Teknisiä apuvälineitä ei huutamisessa saa

¹⁰ *Suorittaa*-konstruktion yhteydessä esiintyy tyypillisesti tavan ja kehysadverbiaaleja, jotka spesifioivat konstruktiolla ilmaistua toimintaa. En kuitenkaan ole laskenut, onko tällaisten adverbiaalien suhteellinen osuus merkittävä verrattuna lauseisiin, jotka rakentuvat konstruktion kiintopistettä vastaavan verbin varaan.

käyttää apuna. Säännöt eivät ole rajanneet myöskään maitotonkan kokoa. (tusa1999 400044)

- (36) Alkuperäistä mämmin makua ei ole jäänyt juuri nimeksikään. Maistelu *suoritettiin* aika varhaisessa vaiheessa, juoman oltua muutaman päivän kylmässä. Uskomme vakaasti, että maku kehittyi viikkojen kuluessa. (kaleva1998_1999 166717)
- (37) Myös horroksesta heräily on *suoritettava* portaittain. Käärmeet laitetaan omaan terraarioonsa, jossa ei ole aluksi valoja eikä lämmitystä. Vähitellen valo ja lämpöä lisätään. (tusa1999 397387)

Äärimmilleen venytettäessä laajennettu ikkunointi mahdollistaa myös toiminnan ironisoimisen. Tästä on kyse silloin, kun puhuja esittää toiminnan *suorittaa*-konstruktion avulla tarkoituksellisesti ja tietoisesti vaativampana kuin se on ja uskoo kuulijan ymmärtävän tämän. Tällaisia ovat esimerkiksi 38 ja 39 sekä mahdollisesti myös aiempi esimerkki 19.

- (38) Ryhmätöiden purun jälkeen *suoritimme* vetäytymisen Leville ja aamulla simuloimme itseaiheutettua päänsärkyä. (ilta1996 406255)
- (39) Herrasväki taas ei osannut kuvitella, että heidän asuinhuoneistossaan *suoritettaisiin* niin alkeellista huoltotyötä kuin pyykinpesua. (kesu1999 313179)

Esimerkissä 38 puhuja ironisoi tilannetta kuvaamalla laskettelukeskukseen siirtymistä *suorittaa*-konstruktion avulla monimutkaisena prosessina (*suorittaa vetäytyminen*). Esimerkissä 39 taas ironisoidaan puheena olevan herrasväen suhtautumista arkisiin koti-töihin *suorittaa huoltotöitä* -ilmauksella, joka assosioituu monimutkaiseen tekniseen toimintaan. Tutkimusaineistoni 1 920 esimerkin joukosta löytyy vain nämä kaksi ironiseksi tulkittavaa esimerkkiä. Vaikka *suorittaa*-konstruktion käyttö toiminnan ironisointiin ei liene aivan epätavallinen kielenilmiö¹¹, sen harvinaisuus kirjoitetusta kielestä koostuvassa tutkimusaineistossani viittaa siihen, että käyttö lienee puhekielistä tai ainakin tekstilajikohtaista ja että sitä esiintyy etupäässä muissa tekstilajeissa kuin asiaproosassa.

11 Vuonna 2007 Oulun yliopiston suomen kielen oppiaineen valintakokeessa oli tehtävä, jossa hakijoita pyydettiin tarkastelemaan *suorittaa*-konstruktion käyttöä. Tehtävän kuvitellussa tilanteessa vaimo sanoo puhelimesta hänen miestään kysyvälle työkaverille: *Ei Matti oo nyt kotona, se on pihalla suorittamassa uuden auton vahaamista*. Kaikkiaan 43 % kysymykseen vastanneista hakijoista (N=62) päätteli, että *suorittaa*-rakenteen avulla repliikissä ironisoidaan miehen tapaa suhtautua auton vahaamiseen kuin merkittävään tehtävään. Tulos viittaa siihen, että *suorittaa*-konstruktion käyttö toiminnan ironisointiin on selvästi tunnistettavissa.

4. Suorittaa-konstruktion käyttö nykysuomessa ja sitä varhaisemmassa kielessä

Edellä olen tarkastellut nykysuomen *suorittaa*-konstruktion muodon, merkityksen ja funktion keskeisiä kohtia. Tässä pääluvussa kuvaan sitä, millaisiin merkitysryhmiin *suorittaa*-konstruktion käyttö nykysuomessa ja sitä varhaisemmassa kielessä jakautuu. Aineiston jakaminen eri prosessi- eli merkitystyyppeihin ja näiden vertailu eri-ikäisissä aineistoissa on tarpeellista siksi, että se tuo esiin konstruktion semanttisen kehityksen. Olen käynyt nykysuomen tutkimusaineistoni 1 450 esimerkkilauseetta systemaattisesti läpi ja analysoinut samalla tavalla myös nykysuomea varhaisemmalta ajalta peräisin olevan aineistoni. Kuten Newman (1999, 136–137) painottaa, semanttisessa tutkimuksessa merkitysryhmiä voi aina muodostaa erilaisin perustein. *Suorittaa*-konstruktion merkityksen analyysissa pitäydyn yksinkertaisessa ryhmittelyssä. Tämä on perusteltua siinä mielessä, että *suorittaa*-konstruktion merkitys riippuu ennen kaikkea kiintopistettä ilmaisevan objektilausekkeen merkityksestä. Koska objektina taas voi olla lähes mikä tahansa toimintaa ilmaiseva sana, tyypillisesti kuitenkin deverbaalinomini, on semanttis pohjaisessa luokittelussa ilmeisenä vaarana ajautua kiintopisteiden edustajien merkitysten perusteella loputtoman hienojakoiseen ryhmittelyyn. Tällöin analyysi ei enää anna yleiskuvaa konstruktion semanttisesta struktuurista.

Selkeän semanttisen jaon voi tehdä rajaamalla *suorittaa*-konstruktion käytöstä kaksi pääryhmää, konkreettismerkityksisen ja abstraktismerkityksisen. Jako koskee sitä, viitataanko *suorittaa*-konstruktiolla kielenulkoisen todellisuuden konkreettiseen vai abstraktiseen toimintaan, eli onko rakenteen parafrasissa konkreettista vai abstraktista toimintaa ilmaiseva verbi. Esimerkiksi lauseen 40 *suorittaa*-konstruktion funktionaaliseksi vastineeksi¹² sopii konkreettismerkityksinen *nyrkkeillä*-verbi (– – *ottelua, mikä nyrkkeilitiin* – –). Vastaavasti esimerkin 41 *suorittaa ajatuskokeen* -ilmauksen asemesta voi käyttää *ajatella* tai *kuvitella* -verbejä (*Jos ajattelemmme ~ kuvittelemmme, että* – –), jotka viittaavat abstraktiseen, mentaaliin toimintaan.

- (40) Liian useat vastustajat ovat olleet selvää kauraa jo kehään noustaessa. Muistetaan esimerkiksi ottelua, mikä *suoritettiin* Jyrin florialaisessa kotikaupungissa Permbroke Pinesissä. (demari1999 111269)
- (41) Jos *suoritamme* ajatuskokeen, että työnantajan kansaneläkemaksun suuruinen maksu suoritettaisiin työnantajan kunnallisverona työn tekemispaiikkakunnalle, voidaan yhteisöverotuotto-osuudesta kunnille lähes luopua. (tusa1999 400960)

12 Yhdyn kognitiivisen semantiikan näkemykseen synonymian epätodennäköisyydestä. Ajattelu-tavan mukaan ilmaukset, jotka voivat toimia toistensa funktionaalisin vastineina, eivät ole semanttisesti identtisiä vaan profiloivat osoittamansa asiointilan eri tavoin erilaisen mielikuvaisuuden pohjalta (Langacker 1988a, 10–11). Sanaluokat eivät kuitenkaan ole samanarvoisia tässä suhteessa, sillä esim. lähimerkityksisten substantiivien, adjektiivien ja verbien merkityseroja on helpompi hahmottaa kuin p-positioiden semanttisia eroja (ks. Päiviö 2007).

Kognitiivisen semantiikan näkökulmasta tällainen perusjako perustuu siihen, sijoittuuko *suorittaa*-konstruktion osoittaman predikaation kehys perusalueelle eli spatiaaliiseen tilaan (40) vai jollekin abstraktiselle alueelle, joka voi olla mikä tahansa rakenteen merkityksen ymmärtämiseksi tarvittava käsittekompleksi, kuten esimerkiksi ihmisen mentaali toiminta (41) (Langacker 1987, 147–150, 183–194, 1988b, 55–56; P. Leino 1993, 74–75). *Suorittaa*-konstruktion esiintymien luokittelu kahteen päämerkitysryhmään on kuitenkin liian karkea, sillä näiden lisäksi on erotettavissa kolmaskin merkitystyyppi, jonkin vaatimuksen tai velvoitteen täyttäminen. Merkitystyyppi on siinä määrin selkeä, että se on hyvä erottaa omaksi ryhmäkseen. Siten *suorittaa*-konstruktion käyttö jakaantuu kolmeen semanttiseen ryhmään: 1) konkreettinen toiminta (40), 2) abstraktinen toiminta (41) ja 3) määrävaatimuksen täyttäminen (42).

- (42) Kenttätöitä tekevien poliisien on *suorittettava* aseenkäyttökokeet ensi vuoden loppuun mennessä. (kaleva1998_1999 168610)

Kokoan *suorittaa*-konstruktion eri prosessityyppien jakauman nykysuomen tutkimusaineistossa taulukkoon 3¹³.

Taulukko 3. *Suorittaa*-konstruktion prosessityypit nykysuomen aineistossa.

Prosessityyppi	Esimerkkimäärä	Osuus %
Konkreettinen toiminta	688	47,5
Abstraktinen toiminta	128	8,9
Määrävaatimuksen täyttäminen	634	43,6
Yhteensä	1450	100,0

Kuten taulukko 3 osoittaa, melkein puolet *suorittaa*-konstruktion käytöstä nykykielessä viittaa johonkin kielenulkoisen todellisuuden konkreettiseen toimintaan. Juuri tällainen käyttö edustaa nykykielen prototyyppistä *suorittaa*-konstruktiota: siinä objektina on termintyyppinen sana, tyypillisesti deverbali substantiivi, ja konstruktio ohjaa hahmottamaan tarkoitettun toiminnan monimutkaisena. Huomattavan paljon (yli 40 %) on myös sellaista käyttöä, jossa rakenteella viitataan määrävaatimuksen täyttämiseen eli esimerkiksi laskun maksamiseen tai tutkinnon vaatimusten tai muun velvoitteen täyttämiseen. Loput, abstraktismerkityksiset prosessityypit ovat selvästi harvinaisempia.

Jotta *suorittaa*-verbin semanttisesta kehityksestä konstruktioksi saisi kuvan, on verbin käyttöä hyvä tarkastella myös nykysuomea varhaisemmassa kielessä. Taulukossa 4 esitän *suorittaa*-verbin prosessityyppien jakautumisen vanhan kirjasuomen ja Kalevalan aineistossa. Merkitysryhmät olen erottanut samoin perustein kuin nykysuomen aineistossa.

13 Laskelmassa ovat mukana muoto-opin arkistosta poimimani 16 esiintymää, sillä murreasustaan huolimatta ne edustavat lähinnä rakenteen nykykielistä käyttöä.

Taulukko 4. Suorittaa-verbin prosessityypit vanhan kirjasuomen ja Kalevalan aineistossa.

Prosessityyppi	Esimerkkimäärä	Osuus %
Konkreettinen toiminta	31	73,8
Abstraktinen toiminta	6	14,3
Määrävaatimuksen täyttäminen	5	11,9
Yhteensä	42	100,0

Taulukosta 4 näkyy, että vanhan kirjasuomen aikana *suorittaa*-verbillä ilmaistiin etupäässä konkreettista toimintaa. Ero nykysuomen käyttöön on siinä, että vanhassa kirjasuomessa verbin objektina ei ollut termin kaltainen sana, vaan esimerkiksi substantiivi *ascaret*, *murkinainen*, *surma* tai *syömä*. Niinpä varsinaisesta nykykielen kaltaisesta *suorittaa*-konstruktiosta ei vanhassa kirjasuomessa voikaan puhua. Vaikka tutkimusaineistoni on kuitenkin tältä osin huomattavan pieni, vain 42 esiintymää, se ohjaa ajattelemaan, että varhainen *suorittaa*-verbin käyttö viittasi suurimmalta osin konkreettiseen, suhteellinen yksinkertaiseen toimintaan, kuten esimerkiksi syömiseen.

Suorittaa-verbin varhaisnykysuomen käytön osalta on syytä tarkastella erikseen asiatekstejä ja verbin esiintymiä varhaisnykysuomen ajan kaunokirjallisuudesta koostuvassa klassikkokorpuksessa. Taulukossa 5 esitän *suorittaa*-verbin prosessityyppien jakautumisen varhaisnykysuomen asiaproosassa, ja taulukko 6 kuvaa prosessityyppien jakautumaa varhaisnykysuomen kaunokirjallisuuden teksteissä.

Taulukko 5. Suorittaa-konstruktion prosessityypit varhaisnykysuomen aineistossa (asiaproosa).

Prosessityyppi	Esimerkkimäärä	Osuus %
Konkreettinen toiminta	30	11,3
Abstraktinen toiminta	15	5,6
Määrävaatimuksen täyttäminen	221	83,1
Yhteensä	266	100,0

Taulukko 6. Suorittaa-konstruktion prosessityypit varhaisnykysuomen klassikkoaineistossa (kaunokirjallisuus).

Prosessityyppi	Esimerkkimäärä	Osuus %
Konkreettinen toiminta	92	63,0
Abstraktinen toiminta	11	7,6
Määrävaatimuksen täyttäminen	43	29,4
Yhteensä	146	100,0

Taulukosta 5 huomaa, että *suorittaa*-verbin käyttö merkityksessä 'määrävaatimuksen täyttäminen' on selkeästi hallitsevin merkitysryhmä varhaisnykysuomen asiateksteissä.

Vaikka suuri osa tästä käytöstä ilmaisee maksamista, mukana on myös toinen, selvästi abstraktisempi merkitys eli jonkin tutkinnon, velvollisuuden, rangaistuksen tai muun vastaavan täyttäminen. Tämä merkitystyyppi on selvästi marginaalisempi vanhan kirjasuomen aineistossa (11,9 %). Varhaisnykysuomen kaunokirjallisissa teksteissä (taulukko 6) sen sijaan valtaosa verbin käytöstä ilmaisee muuta konkreettista toimintaa kuin määrävaatimuksen täyttämistä. Verbin käyttö on siis samanlaista kuin vanhan kirjasuomen aineistossa eli konkreettismerkityksistä, mutta kiintopisteen edustaja ei ole terminkaltainen substantiivi.

Suorittaa-konstruktion käytön jakaminen kolmeen merkitysryhmään sen mukaan, millaiseen toimintaan lauseella viitataan, kuvaa omalta osaltaan rakenteen käyttöä. *Suorittaa*-verbin kehittyminen konstruktioksi näkyy tutkimusaineistossani kuitenkin parhaiten kiintopisteiden edustajien laadussa. Taulukossa 7 vertaan kiintopisteitä ilmaisevia sanoja eri-ikäisessä aineistossa. Esitän prosenttiosuudet niistä kiintopisteiden edustajista, jotka eivät ole termimäisiä ja jotka ovat siten periaatteessa esitettävissä verbilekseemillä (esim. *suorittaa juokseminen* pro *juosta*). Taulukon toisessa sarakkeessa taas kuvaan terminkaltaisia kiintopisteiden edustajia, jotka viittaavat monivaiheiseen, kompleksiseen toimintaan ja joiden merkitystä ei voi koodata verbilekseemiin (esim. *suorittaa yhdyskuntapalvelua* pro **yhdyskuntapalvelulla*).

Taulukko 7. *Suorittaa*-konstruktion ei-termimäiset ja terminkaltaiset kiintopisteiden edustajat eri-ikäisessä aineistossa.

Ajanjakso	Ei-termimäiset kiintopisteiden edustajat, jotka ovat korvattavissa verbilekseemillä (%)	Terminkaltaiset kiintopisteiden edustajat, joita ei voi korvata verbilekseemillä (%)
Vanha kirjasuomi	97,6	2,4
Varhaisnykysuomi	79,9	20,1
Nykysuomi	42,6	57,4

Taulukosta 7 voi huomata, että mitä uudempaa kieli on, sitä suurempi osuus *suorittaa*-konstruktion kiintopisteinä toimivista substantiiveista on termimäisiä. Silmiinpistävää on, ettei vanhan kirjasuomen aineistossani juurikaan esiinny tällaisia sanoja lukuun ottamatta muutamia, ilmeisen hallintokielisiä ilmauksia, kuten esim. *viran suorittaminen* (AHF-1774-213¹⁴). Varhaisnykysuomessa sen sijaan termimäisiä kiintopisteiden edustajia on jo merkittävästi enemmän eli noin viidesosa. *Suorittaa*-verbin semantiikka näyttää siis eriytyvän varhaisnykysuomen aikana siten, että asiaproosassa verbin seuralaisena on jo yhä useammin terminkaltainen kiintopisteen edustaja ja prosessi viittaa jonkin tutkinnon

14 Koodisarja on esimerkin identiteettinumero omassa korpuksessaan.

tms. vaatimusten läpäisemiseen (43) tai muuhun toimintaan, joka voi olla niin konkreettista (44) kuin abstraktistakin (45).

- (43) Luonnontieteiden opettajan on *suoritetulla* filosofian kandidaattitutkinnolla, painosta julkaistujen kirjain taikka muunlaisen tieteellisen toimen kautta todistettava omistavansa perusteelliset tiedot hänen opetusalaansa kuuluvissa aineissa. (1896maan:p52)
- (44) Kun pulveria määräävässä reseptissä ainoastaan yhden ainoan pulverin kokoonpano on ilmoitettu, mutta sitä käsketään monistettavaksi vissit kerrat esim. sanoilla: Dentur: s: Dispensentur tales doses N:o, pitää tämä reseptikaava *suorittettaman* punnitsemalla ja tarkasti sekoittamalla kunkin aineosan paljoutta, asianmukaisesti monistettuna, sekä sekoituksen punnitsemisella erilleen tasan niin moneksi pulveriksi kuin on määrätty. (1895ohje:p6)
- (45) He käyttivät niitä sen ajan kuuluisimpien problemien *suorittamiseen*, nimittäin kaksinkertaisen kuution määräämiseen ja kulman jakamiseen kolmeen yhtäsuureen osaan, joita tehtäviä jo sitä ennen oli nähty mahdottomiksi toimittaa suoran viivan ja ympyrän avulla. (Geometria1876-4)

Juuri varhaisnykysuomen kauteen näyttäisi siis sijoittuvan nykykielen kaltaisen *suorittaa*-konstruktion synty, ja nimenomaan asiakirjatekstit ovat toimineet sen kasvualustana. Varhaisnykysuomen asiaproosassa tyypillisiä kiintopisteinä toimivia substantiiveja ovat esimerkiksi *probleemi*, *kandidaattitutkinto*, *asevelvollisuus*, *aresti* ja *korkeuskartoitus*. Tällaisten substantiivien semanttista sisältöä ei voi helposti ilmaista finiittiverbillä, vaan toiminta tulee kielentää siten, että substantiivi toimii objektina ja lauseen finiittiverbiksi tarvitaan merkitykseltään skemaattinen lekseemi, mikä puolestaan suosii *suorittaa*-verbiä.

Nykysuomeen tultaessa jo valtaosa (57,4 %) *suorittaa*-konstruktion kiintopisteinä toimivista substantiiveista on terminkaltaisia. Näiden semanttinen kirjo on huomattavan suuri. Toisessa päässä ovat sanat, joilla kuvatus prosessin voi periaatteessa ilmaista finiittiverbilläkin, mutta verbiä vastaava deverbaalisubstantiivi *suorittaa*-konstruktion kiintopisteen edustajana kuvaa toiminnan laajempaa (esim. *suorittaa palkintojenjako* vrt. *jakaa palkinnot*). Jatkumon seuraavaan vaiheeseen kuuluu sellaisia substantiiveja kuin *kotietsintä* ja *kielikoe*, joilla on jo selvästi eri merkitys kuin vastaavalla finiittiverbillä ja sen saamalla objektilla (vrt. *etsiä kotia*, *koettaa kieltä*). Kiintopistejatkumon toinen pää koostuu sellaisista substantiiveista, jotka viittaavat monivaiheiseen, kompleksiseen toimintaan, jotka ovat selkeitä erikoisalan termejä ja joiden merkitystä ei juurikaan voi luontevasti ilmaista muutoin. Tällaisia ovat esimerkiksi *erikoistilintarkastus* ja *yleissitovuuden vahvistamismenettely*.

Varhaisnykysuomen ja etenkin vanhan kirjasuomen aineistoni on huomattavasti pienempi kuin nykysuomen otos, joten esittämiäni osuuksia ei voi pitää suoraan vertailukelpoisina nykysuomen aineistoon nähden. Siitä huolimatta katson, että aineisto riittää

osoittamaan *suorittaa*-verbin semanttisen kehityksen päälinjan: mitä uudemmassa kielestä on kyse, sitä kompleksisempaan hahmottuvaan toimintaan viitataan. Tällainen kehitys selittyy sillä, että nykykielessä on runsaasti termintyyppisiä (deverbaali)substantiiveja, joihin pakattua informaatiota ei voi luontevasti purkaa finiittiverbissä ilmaistavaksi. Tarvitaan siis skemaattisia verbejä, jotka finiittimuotoisina tekevät lauseesta kieliopillisen mutta samalla sallivat predikoinnin substantiiveille. Juuri tätä tarvetta täyttämään sopii *suorittaa*-konstruktio, jonka avulla melkeinpä mikä tahansa toiminta voidaan esittää kompleksisena, Talmyn ajatusta seuraten laajennettuna ikkunointina. *Suorittaa*-konstruktion kehitystä tukee myös se, että suomen kieli ei suosi yhdysverbejä, vaikka niitä lie-neekin ollut jo ennen kirjakielen alkua ja niiden osuus sanastossa on kasvamaan päin (Häkkinen 1987, 9–10). Yhdysverbejä arvioidaan olevan nykykielessä vain noin 250 (ISK 2004, § 430), ja huomattavasti tavallisempia ovatkin yhdyssubstantiivit. Voidaan siis sanoa esimerkiksi *suorittaa ydinkoe* muttei **ydinkokeilla*, **ydinkoestaa* tai **ydinkoettaa*. Niin ikään *suorittaa lähtölaskenta* on mahdollinen, mutta yhdysverbi **lähtölaska* ei ole käypää kieltä.

5. Miksi suorittaa-verbi? Metaforinen käsitteistäminen kieliopillistumisen selittäjänä

Bybeen (2003, 603) mukaan kieliopillistuminen tarkoittaa yleensä taajuuden kasvamista. Näin on kiistatta käynyt myös *suorittaa*-verbille sen kehittyessä konstruktioksi. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen Kaino-aineistopalvelun tilastojen mukaan vanhasa kirjasuomessa *suorittaa* ei kuulu 5 000 yleisimmän sananmuodon joukkoon, mutta jo varhaisnykysuomessa se on vastaavassa tilastossa sijalla 2 374¹⁵. Nykykielessä taas *suorittaa* on varsin keskeinen verbilekseemi, sillä nykysuomen yleiskielen taajuussanaston (Saukkonen et al. 1979, s.v. *suorittaa*) mukaan se on järjestyssijalla 56. Sitä harvinaisempia ovat muun muassa verbit *mennä* (sijalla 68), *nähdä* (69), *esiintyä* (83), *tietää* (100), *tuntea* (104) ja *lähteä* (106). Nähdäkseni *suorittaa*-verbin taajuuden merkittävä kasvu selittyy juuri sen kieliopillistumisesta konstruktioksi, mutta taajuus ei kuitenkaan kerro sitä, miksi juuri *suorittaa* on kieliopillistunut skemaattiseksi verbiksi eivätkä esimerkiksi semanttisesti samankaltaiset verbit *tehdä* ja *toimia*¹⁶. Nähdäkseni motiivina on *suorittaa*-verbin alkuperäisen ’suoristaa’-merkityksen metaforinen käsitteistäminen. Valmiiksi tai loppuun saakka tekeminen on ymmärretty metaforisesti suoraksi tekemisenä, eli toisin

15 Tilastot ovat luettavissa internetosoitteista <http://kaino.kotus.fi/sanat/taajuuslista/vks.php> ja <http://kaino.kotus.fi/sanat/taajuuslista/vns.php>.

16 Kysyä voi, miksei myöskään *suorittaa*-verbin alkuperäiselle merkitykselle läheinen *oikaista*-verbi ole kieliopillistunut samalla tavoin. Tämä johtunee siitä, että *oikaista*-verbillä on ollut konkreettisen ’suoristamisen’ merkityksen ohella viimeistään jo 1700-luvulla toinen, abstraktimpi, ’väärän korjaamisen’ merkitys (esim. *Wäki wärä teke wäki wärän oikaise Eli ojenda* Flor1702-D6a). Tämänkaltaisen oikaiseminen ei abstraktisuutensa vuoksi ole yhtä selkeästi teelistä toimintaa kuin konkreettinen suoraksi tekeminen. Ehkä juuri tästä syystä *suorittaa* on ollut käytettävissä teelisyden ilmaisijaksi ja kehittynyt ilmaisemaan merkitystä ’tehdä valmiiksi’ mutta *oikaista* ei.

sanoen kun jokin asia on tehty valmiiksi, se on ”suoristettu”. Loppuun saakka tekemisen käsitteistäminen metaforisesti suoruutena on ymmärrettävää, sillä suoraa oliota ei voi enää tehdä suuremmaksi, vaan prosessi on siten luonnollisessa päätepisteessään. Suoruu- den metaforiikka ylipäänsä ei ole mitenkään harvinaista, ja kielessä onkin paljon ilma- uksia, jotka pohjautuvat suoruuden kanonisuuteen (ks. Onikki-Rantajääskö 2001, 293).

Esittämäni kehityksen pohjalta suomen *suorittaa*-verbin semanttiselle kieliopillistu- miselle voi hahmotella kuviossa 1 esittämäni polun.

- I) ’suoristaa’ →
- II) ’tehdä (valmiiksi)’ →
- III) ’täyttää määrävaatimus’ →
- IV) ’tehdä objektissa ilmaistu (vaativa) prosessi (loppuun)’

Kuvio 1. Suorittaa-verbin kieliopillistumiskehitys konkreettisen ’suoristamisen’ ilmai- semisestä nykykielen *suorittaa*-konstruktion.

Suorittaa-verbin merkityskehityksen ensimmäisessä vaiheessa verbi on ilmaissut morfologisesti odotuksenmukaista merkitystä ’suoristaa’. Tämän vaiheen todentaminen on kuitenkin ongelmallista siksi, ettei saatavilla ole esimerkkejä, joissa tämä merkitys olisi kiistatta näkyvissä. ’Suoristaa’ lienee kuitenkin *suorittaa*-verbin alkuperäinen merkitys. On mahdollista, että semanttinen laajentuminen ’suoristaa’ → ’tehdä (valmiiksi)’ on tapah- tunut jo ennen 1500-lukua, ja siksi ’suoristamisen’ merkityksestä ei ole säilynyt kirjal- lisia dokumentteja. Tätä tukee se, ettei vanhassa kirjasuomessa ilmeisesti vielä käytetty produktiivisesti *suoristaa*-verbiä¹⁷, toisin kuin myöhemmin varhaisnykysuomen aikana (esim. *Nyt me kiipesimme reestä, suoristimme kurttuiset vaatteemme ja rupesimme nouse- maan ulkokuistin korkea-askelmaisia rappusia.* (jarnefelt_vanh:p1195), *Maria heräsi kuin unesta, huokasi syvään ja suoristi itseään* (canth_lain_mukaan:p221)). Tämän perusteella voisi olettaa, että *suoristaa*-johdoksen puuttuessa vanhan kirjasuomen aikoihin *suorit- ta*-verbiä käytettiin ilmaisemaan myös ’suoristamista’. Langacker (2008, 87) katsoo, että semanttisia väitteitä voi tukea muun muassa muista kielistä löydettävillä paralleleilla tapauksilla. Metaforinen käsitteistäminen *suorittaa*-verbin merkityskehityksen laukaisi- jana näyttääkin saavan vahvistusta muista, ei-uralilaisista kielistä, joissa esiintyy vastaa- vanlaisia semanttisia laajentumia. Esimerkiksi hollannin *verrichten* ’suorittaa’ on vanha johdos adjektiivista *recht*, joka tarkoittaa ’oikeaa’ mutta myös ’suoraa’ (de Vries 1971, s.v. *verrichten*). Siten myös tämän ’suorittamista’ merkitsevän verbin takana voi nähdä samanlaista suoraksi tekemisen metaforiikkaa kuin suomen *suorittaa*-verbissäkin. Suku- kielistä lisäevidenssiä oletukselle löytyy ainakin karjalasta, jossa suomen *suorittaa*-verbin vastineella *šuuritto*-verbillä on ’suoristamisen’ kanssa semanttisesti läheisiä merkityksiä, ’tehdä tasaiseksi’, ’tasoittaa’, ’silittää’ (KKS s.v. *šuuritto*).

17 Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen Aineistopalvelun Kainon vanhan kirjasuomen korpukses- sa ei ole esiintymiä *suoristaa*-verbistä.

Suorittaa-verbin kieliopillistumiskehityksen toisessa vaiheessa verbillä on viitattu metaforisen käsitteistämisen pohjalta jonkin valmiiksi tekemiseen. Vanhan kirjasuomen aineistossani *Kalevala* mukaan lukien on lukuisia esimerkkejä, joissa *suorittaa* ilmaisee juuri jonkin valmiiksi tekemistä, kuten esimerkeissä 46 ja 47.

- (46) Ja wircamiehiä jotca olit Salomon ascarten päällä oli wijsisata ja wijsikymmendä jotca Canshallidzit ja ascaret *suoritit*. (B1-1Kn-9:23-189b)
- (47) Louhi, Pohjolan emäntä,
kutsui Pohjolan kokohon.
Pani joukon jousihinsa,
laittoi miehet miekkoihinsa;
rakenteli Pohjan purren,
suoritti sotavenosen.
(Kalevala 43. runo)

Kolmannessa kehitysvaiheessa *suorittaa*-verbi on alkanut ilmaista jonkin määrävaatimuksen täyttämistä. Tämä merkitys näyttäytyy edellisen vaiheen ymmärrettävänä laajenuksena, kun ajattelee, että vaatimuksen täyttäminen on eräänlaista valmiiksi, ”suoraksi” tekemistä. Mielenkiintoisena linkkinä *suorittaa*-konstruktion kieliopillistumiskehityksen toisen (’tehdä valmiiksi’) ja kolmannen (’täyttää määrävaatimus’) vaiheen välissä toimivat sellaiset rakenteet kuin *suorittaa tentti*. Ilmaus ei tarkoita pelkästään annettuihin tehtäviin vastaamista, vaan ennen kaikkea sitä, että tuloksena on tentin läpäisy. Aineistoni perusteella juuri määrävaatimuksen täyttäminen, kuten esimerkiksi velan tai laskun maksaminen, on kaikista taajin *suorittaa*-konstruktion merkitysryhmä jo varhaisnykysuomessa (lukuun ottamatta kaunokirjallisuuden korpusta) kuten myös nykysuomessa. Rakenne *suorittaa maksu*¹⁸ on jopa saattanut toimia eräänlaisena kieliopillistumiskehityksen katalyyttinä. Ensinnäkin se on erittäin yleinen varhaisnykysuomessa ja kattaa 19,2 % kaikista *suorittaa*-verbin esiintymistä varhaisnykysuomen asiaproosan otoksessani. Taajuuden lisäksi rakenteen kiintopisteen edustaja on nykykonstruktiolle tyypilliseen tapaan deverbali, ja kiintopisteessä ilmaistun merkityksen koodaaminen finiittiverbiin johtaisi tautologiseen ja siten vältettävään ilmaukseen (*maksaa maksu*). Kehityksen neljännessä ja viimeisessä vaiheessa *suorittaa*-verbi muodostaa selkeän konstruktion objektinaan toimivan deverbali substantiivin kanssa. Tällöin rakenne ilmaisee objektissa kuvatun toiminnan (loppuun) tekemistä, korostaa kiintopisteen kompleksisuutta ja terminäisyyttä sekä muuttujan agenttiivisuutta. Tämä merkitystyyppi on nykysuomessa jo yleisin. Näin *suorittaa*-verbistä on kehittynyt prosessin resultatiivisuushakuisuuden ilmentäjä, ja varsinaisen valmiiksi tehtävä toiminta ilmaistaan objektilla.

18 Sen sijaan enemmän toimintaa ilmaiseva *minen*-johdos ei esiinny aineistossani *suorittaa*-konstruktion kiintopisteenä (*suorittaa maksaminen*).

6. Lopuksi

Olen tarkastellut nykysuomen *suorittaa*-verbin ja sen saaman objektilausekkeen muodostamaa konstruktiota kognitiivisen semantiikan näkökulmasta. Olen kuvannut *suorittaa*-konstruktion muotoa, merkitystä ja funktiota nykysuomessa ja valottanut rakenteen kehitystä kielen historiassa. Tässä mielessä suomen kielen *suorittaa*-verbin kehitys toimii esimerkkinä kielen dynaamisuudesta. Huomionarvoista on, ettei verbin muutos 'suoristamisen' ilmaisemisesta nykykielen skemaattiseksi verbiksi ole sattumanvaraista vaan motivoitunutta kahdesta suunnasta. Yhtäältä kielen terminkaltaiset substantiivit ovat luoneet tarpeen skemaattiselle verbille, joka sallii objektilausekkeen ilmaista toiminta. Toisaalta juuri *suorittaa*-verbin altistuminen tällaiselle kieliopillistumiskehitykselle pohjautuu käsitteistämismalliin, jossa "valmiiksi tekeminen" ymmärretään "suoristamisena" ja joka siten on yksi esimerkki ihmisen yleisestä taipumuksesta hyödyntää metaforista ajattelua (Lakoff 1987, 303).

Olen tarkastellut *suorittaa*-konstruktiota vain kirjoitetun kielen aineiston valossa. Mielienkiintoista olisikin selvittää, missä määrin ja missä funktioissa *suorittaa*-konstruktiota käytetään vapaassa puheessa. Vaikka olen esityksessäni kuvannut vain *suorittaa*-verbin ympärille muodostuvaa konstruktiota, on ilmiö tietenkin laajempi. Esimerkiksi oululaisesta paikallisradiosta kuulemani mainos *Tee mainontaa Radio Megassa* (pro *Mainosta Radio Megassa*) osoittaa, että strategia, jossa toiminnan ilmaiseminen koodataan odotuksenvastaisesti objektilausekkeena toimivaan substantiiviin, on leviämässä muihinkin transitiviverbeihin. *Suorittaa*-verbin kieliopillistuminen ei siten ilmennä ainoastaan yksittäisen leksemin muuttumista vaan toimii samalla esimerkkinä uudentyypin kieliopillisen ilmaisustrategian kehittämisestä suomen kieleen. Tutkimuksenarvoista olisikin selvittää, millaiset verbit ovat juuri nyt kehitymässä *suorittaa*-konstruktion viitoittamalla tiellä.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Nykysuomen tutkimusaineisto

- demari 1999 = *Demari 1999*. 3 miljoonan sanan laajuinen kokoelma suomenkielisiä sähköisiä dokumentteja. Koostajat: Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitos ja CSC - Tieteellinen Laskenta Oy. Saanti: <http://www.csc.fi/kielipankki/>
- hs 1995 = *Helsingin Sanomat 1995*. 22 miljoonan sanan laajuinen kokoelma suomenkielisiä sähköisiä dokumentteja. Koostajat: Kotimaisten kielen tutkimuskeskus ja CSC - Tieteellinen Laskenta Oy. Saanti: <http://www.csc.fi/kielipankki/>
- ilta 1996 = *Iltalehti 1996*. Miljoonan sanan laajuinen kokoelma suomenkielisiä sähköisiä dokumentteja. Koostajat: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja CSC - Tieteellinen Laskenta Oy. Saanti: <http://www.csc.fi/kielipankki/>
- kaleva 1998_1999 = *Kaleva 1998-1999*. 10 miljoonan sanan laajuinen kokoelma suomenkielisiä sähköisiä dokumentteja. Koostajat: Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitos ja CSC - Tieteellinen Laskenta Oy. Saanti: <http://www.csc.fi/kielipankki/>

- kangasa = *Kangasalan Sanomat*. 250 000 sanan laajuinen kokoelma suomenkielisiä sähköisiä dokumentteja. Koostajat: Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitos ja CSC - Tieteellinen Laskenta Oy. Saanti: <http://www.csc.fi/kielipankki/>
- karj 1999 = *Karjalainen 1999*. 2 miljoonan sanan laajuinen kokoelma suomenkielisiä sähköisiä dokumentteja. Koostajat: Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitos, Yleinen kielitiede, Joensuu yliopisto ja CSC - Tieteellinen Laskenta Oy. Saanti: <http://www.csc.fi/kielipankki/>
- kesu 1999 = *Keskisuomalainen 1999*. 8 miljoonan sanan laajuinen kokoelma suomenkielisiä sähköisiä dokumentteja. Koostajat: Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitos ja CSC - Tieteellinen Laskenta Oy. Saanti: <http://www.csc.fi/kielipankki/>
- tm 1995–1997 = *Tekniikan Maailma 1995–1997*. 160 000 sanan laajuinen kokoelma suomenkielisiä sähköisiä dokumentteja. Koostajat: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja CSC - Tieteellinen Laskenta Oy. Saanti: <http://www.csc.fi/kielipankki/>
- tusa 1999 = *Turun Sanomat 1999*. 12 miljoonan sanan laajuinen kokoelma suomenkielisiä sähköisiä dokumentteja. Koostajat: Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitos ja CSC - Tieteellinen Laskenta Oy. Saanti: <http://www.csc.fi/kielipankki/>

Nykysuomea varhaisempi tutkimusaineisto

- DMA. Digitaalinen muoto-opin arkisto. Koostajat: Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitoksen Muoto-opin arkisto ja tieteen tietotekniikan keskus CSC. Viitattu 15.7.2010. Saanti: <https://hotpage.csc.fi/>.
- Kalevala. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran verkkoaineisto [viitattu 15.7.2010]. Saatavissa: <http://www.finlit.fi/kalevala/index.php?m=1&l=1>
- Suomalaisen kirjallisuuden klassikoita -korpus. Helsinki, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus [viitattu 15.7.2010]. Saatavissa: http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/klassikot_coll_rdf.xml
- Vanhan kirjasuomen korpus. Helsinki, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus [viitattu 15.7.2010]. Saatavissa: http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/vks_coll_rdf.xmlxxx.
- Varhaisnyky-suomen korpus. Helsinki, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus [viitattu 15.7.2010]. Saatavissa: http://kaino.kotus.fi/korpus/1800/meta/1800_coll_rdf.xml

Kirjallisuus

- BROCCIAS, CRISTIANO – HOLLMANN, WILLEM B. 2007: Do we need summary and sequential scanning in (Cognitive) grammar? *Cognitive Linguistics* 18–4, 487–522.
- BUTT, MIRIAM 2003: The Light Verb Jungle. *Harvard Working Papers in Linguistics*. Volume 9. 1–49. <http://ling.uni-konstanz.de/pages/home/butt/>. Luettu 9.7.2010.
- BYBEE, JOAN 2003: Mechanisms of change in grammaticalization: the role of frequency. RICHARD JANDA & BRIAN JOSEPH (eds.): *Handbook of Historical Linguistics*, 602–623. Blackwell, Oxford.
- GOLDBERG, ADELE E. 1995: *Constructions. A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. The University of Chicago Press, Chicago and London.
- 2006: *Constructions at Work. The Nature on Generalization in Language*. Oxford University Press, New York.
- HAKULINEN, LAURI 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Helsinki.
- HEINE, BERNARD, CLAUDI, ULRIKE, and FRIEDERIKE HÜNDEMAYER 1991: *Grammaticalization. A Conceptual Framework*. The University of Chicago Press, Chicago.
- HEINÄMÄKI, ORVOKKI 1994: Aspect as boundedness in Finnish. CARL BACHE et al. (eds.): *Tense, Aspect and Action. Empirical and Theoretical Contributions to Language Typology*, 207–233. Mouton de Gruyter, Berlin.
- HUUMO, TUOMAS 2005: Onko jäää-verbin paikallissijamäärityksen tulosijalla semanttista motivaatiota? *Virittäjä* 109, 506–524.

- 2006: Teonnimet ja jaollisuus: miten kantaverbin teonlaatu heijastuu teonnimen merkityksessä? *Keele ehe*. Tartu ülikooli eesti keele õppetooli toimitised 30, Tartu.
- HUUMO, TUOMAS – SIVONEN, JARI 2010: Leonard Talmy – Kognitiivisen kielitieteen klassikko. PENTTI HADDINGTON ja JARI SIVONEN (toim.): *Kielentutkimuksen modernit klassikat. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede*, 19–40. Gaudeamus, Helsinki.
- HÄKKINEN, KAISA 1987: Suomen kielen vanhoista ja uusista yhdyssyistä. *Sananjalka* 29, 7–29.
- ITKONEN, ESA 1998: Mitä on 'kieliopillistuminen'? ANNELI PAJUNEN (toim.): *Kieliopillistumisesta, analogiasta ja typologiasta*, 11–41. Suomi 185. SKS, Helsinki.
- ISK= AULI HAKULINEN, MARIA VILKUNA, RIITTA KORHONEN, VESA KOIVISTO, TARJA RIITTA HEINONEN ja IRJA ALHO 2004: *Iso suomen kielioppi*. SKS, Helsinki.
- KKS = *Karjalan kielen sanakirja* 1968–2005. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja* 2004. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Kielikone Oy. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 132, Helsinki.
- LAKOFF, GEORGE 1987: *Woman, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind?* The University of Chicago Press, Chicago.
- LANGACKER, RONALD W. 1987: *Foundations of Cognitive Grammar I: Theoretical Prerequisites*. Stanford University Press, Stanford.
- 1988a: An Overview of Cognitive Grammar. BRYGIDA RUDZKA-OSTYN (ed.): *Topics in Cognitive Linguistics*, 3–48. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- 1988b: A View of Linguistics Semantics. BRYGIDA RUDZKA-OSTYN (ed.): *Topics in Cognitive Linguistics*, 49–90. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- 1990: *Concept, Image and Symbol. The Cognitive Basis of Grammar*. Mouton de Gruyter, Berlin.
- 1991: *Foundations of Cognitive Grammar II: Descriptive Application*. Stanford University Press, Stanford.
- 1999: *Grammar and Conceptualization*. Cognitive Linguistic Research 14. Mouton de Gruyter, Berlin, New York.
- 2008: *Cognitive Grammar. A Basic Introduction*. Oxford University Press, Oxford.
- LEINO, JAAKKO 2010: Adele E. Goldberg – Väitöskirjalla klassikoksi. PENTTI HADDINGTON ja JARI SIVONEN (toim.): *Kielentutkimuksen modernit klassikat. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede*, 71–97. Gaudeamus, Helsinki.
- LEINO, PENTTI 1990: Mikä siellä liikkuu? Liike- ja muutosverbien subjekti. *Virittäjä* 94, 400–418.
- 1993: *Polysemia – kielen moniselitteisyys*. Suomen kielen kognitiivista kielioppia 1. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, Helsinki.
- LÖFLUND, JUHANI 1998: *Suomen kirjoitetun yleiskielen passiivi*. Åbo Akademis Förlag, Åbo.
- NS = *Nykysuomen sanakirja* 1962–1964 I–VI. Valtion toimeksiannosta teettänyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. WSOY, Porvoo.
- NEWMAN, JOHN 1999: Figurative giving. LEON DE STADLER and CHRISTOPH EYRICH (eds.): *Issues in Cognitive Linguistics. 1993 Proceedings of the International Cognitive Linguistics Conference*, 113–140. Mouton de Gruyter, Berlin.
- OJUTKANGAS, KRISTA 2003: Suuntaa ilmaisevat adverbialit, suhdessäntö ja *käsin*: ikkunointiin perustuva näkökulma. *Virittäjä* 107, 162–184.
- ONIKKI-RANTAJÄSKÖ, TIINA 2001: *Sarjoja. Nykysuomen paikallissijaiset olotilanimaukset kielen analogisuuden ilmentäjinä*. SKS, Helsinki.
- PEKKARINEN, HELI 2011: *Monikasvoinen TAVA-partisiippi. Tutkimus suomen kielen TAVA-partisiippiin käyttökonteksteista ja verbiliittojen kieliopillistumisesta*. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26322/monikasvoinen.pdf?sequence=1>. Luettu 27.6.2011.
- PÄIVIÖ, PIA 2007: *Suomen kielen asti ja saakka. Terminatiivisten partikkelien synonymia, merkitys, käyttö ja kehitys sekä asema kieliopissa*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 75, Turku.
- SAUKKONEN, PAULI-HAIPUS, MARJATTA-NIEMIKORPI, ANTERO-SULKALA, HELENA 1979: *Suomen kielen taajuussanasto*. A frequency dictionary of Finnish. WSOY, Juva.
- SIVONEN, JARI 2007: Joskus on paikallaan suorittaa. *Kielikello* 3/2007, 23–25. Stellatum Oy, Helsinki.

- SKES = *Suomen kielen etymologinen sanakirja* 1983 (toim. ERKKI ITKONEN ja AULIS J. JOKI). Lexica societatis fenno-ugrica XII, 4. Suomalais-ugrilainen Seura, Helsinki.
- SSA = *Suomen Sanojen Alkuperä* 1992–2000. Etymologinen sanakirja I–III. SKST 556. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
- TALMY, LEONARD 2000: *Toward a Cognitive Semantics. Volume I: Concept Structuring Systems*. The MIT Press, Cambridge.
- TS = *Terminologian sanasto* 2006. TSK 36. Sanastokeskus TSK ry, Helsinki.
- VILKUNA, MARIA 1996: *Suomen lauseopin perusteet*. Edita, Helsinki.
- DE VRIES, JAN 1971: *Nederlands etymologisch woordenboek*. E.J. Brill, Leiden.

JARI SIVONEN: *The pressure to perform: A cognitive view of the Finnish construction with suorittaa*

The article addresses the cognitive semantics of the Finnish construction with the verb *suorittaa*. In this structure, the transitive verb *suorittaa* ‘perform’, ‘carry out’, ‘fulfill’, ‘settle’ is accompanied by a syntactic object noun (expressing the construction’s landmark), which is prototypically derived from a verb as in Example 1.

- (1) Putkimies suoritta-a koeponnistus-ta.
 plumber[NOM] perform-3SG pressure testing -PART
 ‘The plumber is taking a pressure testing.’

In the *suorittaa* construction, the finite verb is mostly needed to make the sentence syntactically well-formed, whereas the actual activity is expressed by the object phrase. For example, the primary action in (1), the pressure testing, is expressed not by the finite verb (*suorittaa*) but by the object noun (*koeponnistus* ‘pressure testing’). The landmark of the construction is often considered term-like (as “pressure testing”), and profiles a complex and multi-phased activity. The verb lexeme *suorittaa* itself is highly schematic, semantically more or less like a “light verb” (or copula). This characteristic enables the object constituent to express the core action. Another feature of the *suorittaa* construction is that it profiles the trajector as agentive.

The main function of the *suorittaa* construction is to provide a large “windowing of attention” (as introduced by Leonard Talmy) onto the referred activity and also to express that the trajector’s referent is capable of carrying out such a task. Since the construction profiles the activity as rather difficult and demanding, it can also be used pragmatically to give an ironic tone to a description of a basically simple action.

A large corpus data of written language, from the mid-sixteenth century to the present day, was analyzed, yielding a detailed account of the grammaticalization process whereby the verb *suorittaa* has gradually developed into the schematic verb of the *suorittaa* construction. The findings show that the construction originates in official and formal texts of the nineteenth century; in the modern data the verb is used almost solely in the fully grammaticalized *suorittaa* construction.

I argue in the article that the semantic development of *suorittaa* from its original meaning ‘straighten’ (cf. the verb’s adjectival root *suora* ‘straight’ and the causative affix *ittaa*) into the present-day schematic verb is based on a metaphorical conceptualization, whereby “making something ready” is conceptualized as ‘making something straight’ In the later development, this takes the form of “fulfilling a defined requirement”, and finally, in present-day Finnish, of “completing a (demanding) task”.

Jari Sivonen

jari.sivonen@oulu.fi

ELTE, Finnugor Tanszék, Pf. 107., H-1364 Budapest